

Filozofická fakulta

Univerzita Karlova v Praze

Ústav anglického jazyka a didaktiky

Doktorský program

Filologie: Didaktika konkrétního jazyka (anglický jazyk)

Teze k dizertační práci

Dramatická výchova ve výuce anglického jazyka

Drama in English Language Teaching

Autorka

Pavla Fejfarová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Hana Kasíková, CSc.

2014

Abstrakt

Dizertační práce se zabývá možnostmi dramatické výchovy ve výuce anglického jazyka na 2. stupni základní školy. Cílem bylo přispět k rozvinutí oboru didaktika anglického jazyka v českém prostředí a pokusit se kriticky vymezit možnosti dramatické výchovy jako přístupu k výuce v tomto oboru. Východiska této práce jsou založena na sociálně konstruktivistickém hledisku, akcentu na principy holistického učení a vychází z požadavků na změny ve vzdělávání v souvislosti s probíhající kurikulární reformou školství. Teoretická část práce zahrnuje kromě terminologické analýzy též podrobné seznámení s výukovými strategiemi dramatické výchovy a jejich aplikací ve výuce anglického jazyka. Cílem empirické části bylo zjistit názory a přesvědčení u souboru učitelů ze základních škol a studentů pedagogické fakulty oboru anglistika na možnosti využití dramatické výchovy ve výuce anglického jazyka. Výzkumný design byl smíšený a výzkumné šetření bylo vedeno ve dvou rovinách, formou dotazníkového šetření a formou experimentální výuky. Metody sběru a analýzy dat zahrnovaly dotazníkové šetření, pretest a posttest, zpětnou vazbu formou detailních reflexí výuky. Výsledky ukázaly, že názory učitelů a studentů mají mnoho společných rysů. Možnosti využití dramatické výchovy ve výuce anglického jazyka jsou podle nich omezené, jejich názory jsou často opřeny o nízké znalosti a zkušenosti z oboru. Tyto výsledky ovlivnily finální zaměření experimentální výuky na oblast gramatiky a strukturování dramatické hry na základě příběhu. Experimentální výuka prokázala, že došlo ke změnám v názorech a přesvědčení studentů ve většině kategorií, což podporuje naše stanovisko, že názory a přesvědčení učitele jsou jedním z klíčových faktorů při realizaci konkrétní výuky.

Klíčová slova: dramatická výchova, didaktika anglického jazyka, holistické učení, výukové strategie, konstruktivismus, učitelovo přesvědčení, experimentální výuka, kurikulární reforma

Úvodem

V kontextu současné reformy školství jsou prosazovány takové postupy ve výuce, které mají zajišťovat dlouhodobost, komplexnost a kontinuitu ve vzdělávání, klást důraz na propojování kvalitních vědomostí s jejich praktickým využitím, rozvíjet všechny stránky osobnosti žáka, snažit se o vytváření příznivého sociálního, emocionálního i pracovního klimatu ve škole. V obecné rovině i v didaktice anglického jazyka je možné vnímat dnešní reformu jako pokus o akceptaci plurality názorů, implementaci takových metod a přístupů ve vzdělávání, jejichž kritériem je pozitivní rozvoj osobnosti žáků po všech stránkách. Česká reforma má dnes i evropský rozměr (např. RVP ZV, 2005; SERRJ, 2002; Helus, 2004; Štech, 2007; Mothejzиковá, 1995; Ries a kol., 2000). Oborové didaktiky včetně didaktiky anglického jazyka se vymezují, rozpracovávají své metodologie (Píšová, Hanušová, 2011; Janík, Stuchlíková, 2010).

Dramatická výchova v současné době úspěšně proniká do mnoha předmětů (Marušák, 2001, 2008; Rodriguezová 2007, 2012). Moje práce se blíže zabývá využitím dramatické výchovy právě v anglickém jazyce. Domnívám se ale, stejně jako to potvrzuje praxe mnoha odborníků na DV, že DV má potenciál, který zůstává mnohým učitelům (nejen cizích jazyků) skrytý (Valenta 2008, Marušák 2008, Wesselsová 1987; Kaová, O'Neilová 1998, Johnová, 2011). DV může pomoci s realizací žádoucích změn ve vyučovacím procesu. V souvislosti s tím jsou ambice této práce přispět k rozvinutí oboru didaktika anglického jazyka v českém prostředí a pokusit se kriticky vymezit možnosti DV jako přístupu k výuce v tomto oboru. Oborová didaktika anglického jazyka u nás nedisponuje v současnosti ucelenější metodologickou publikací zabývající se rozbořením a aplikací metod do jazykového vyučování. Odborná literatura, především zahraničního původu, která se zabývá konkrétně výukou anglického jazyka ve spojení s DV postupy, vykazuje charakter spíše prakticky zaměřených zásobníků aktivit k přímému využití v hodině. Na tuto dominanci upozorňují např. Kaová a O'Neilová (1998). Naproti tomu dramatická výchova jako obor v našem i zahraničním kontextu disponuje teoreticky i metodologicky propracovanou literaturou i v oblasti výzkumu (Bolton, Heathcotová 1995; Slade 1954; Way 1996; Ackroydová 2006; Morganová, Saxtonová 2001; Valenta 2008, 2010; Machková 2004; Svozilová 2005; Kasíková 2008 aj.)

Dramatická výchova je předmětem, jehož cíle jsou shodné v mnohých ohledech s cíli základního vzdělávání. Dramatická výchova je založena na holistickém učení a uplatňuje širokou škálu specifických a propracovaných dramapedagogických postupů. Dramatická

výchova staví na činnostním učení, prožitku, empatii, aktivně začleňuje principy kooperativního učení. Jedná se též o „výchovu“, která prostředky své hlavní metody, hry v roli, umožňuje žákům zkoumat sebe sama a zkoumat myšlení a jednání jiných lidí. Z hlediska rozvoje osobnosti učitele je to předmět, který učí učitele přemýšlet o záměrech a cílech svého působení, rozvíjí své schopnosti plánovat výuku, je založena na komplexním kreativním přístupu ke všem činitelům spojeným s vyučovacím procesem.

Cílem předložené dizertační práce bylo ukázat mj. na reálné možnosti DV v jazykovém vyučování. Zároveň vidíme další možnosti hlouběji uvnitř dramatické výchovy jako oboru, které za určitých podmínek jsou velmi dobře aplikovatelné právě do jazykového vyučování. Práce je zpracována s ohledem na vymezenou věkovou skupinu 2. stupně základní školy.

Dizertační práce je členěna do 6 kapitol.

I. Teoretická část

První kapitola uvádí teoretická východiska, která poskytují základy pro další práci z oblasti didaktiky anglického jazyka. Anglický jazyk byl představen jako předmět, jehož charakter a obsah jsou založeny na závazném dokumentu českého vzdělávacího programu RVP ZV, který je výsledkem aktuálně probíhající reformy školství v ČR a též odráží rozměr evropský (SERRJ). Z obsahu základního vzdělávání bylo poukázáno na důležitost provázanosti obou sledovaných předmětů a jejich cílů. Vysvětleny jsou zde klíčové pojmy jako například didaktický konstruktivismus, holistické učení, didaktický pluralismus a další základní relevantní pojmy spojené s psychologickými, pedagogickými a lingvodidaktickými aspekty v jazykovém vyučování. Kapitulu uzavírají oddíly věnované roli učitele a žáka v kontextu výše uvedených souvislostí a jejich nasměrování k problematice DV ve VAJ.

Druhá kapitola představuje obor dramatická výchova jako samostatný obor. Její součástí je přehled historický i obsahový. Jsou zde uvedeny hlavní principy (DV i divadelní), na kterých spočívá. Dále se výklad věnuje dramatické výchově, jejímu bližšímu vymezení a prostoru, který zaujímá v didaktické literatuře anglického jazyka. Další část představuje obor didaktiky anglického jazyka v reflexi současné situace u nás a uvádí přehled vývoje pronikání DV do AJ v ČR včetně relevantní odborné literatury u nás i v zahraničí. V této souvislosti je poukázáno na nízké zastoupení DV v dostupné literatuře, nejednotnost pojmů. Kapitulu

doplňují oddíly věnované podmínkám aplikace DV do VAJ, charakterizována je problematika úskalí aplikace DV do VAJ.

Kapitola 3 je nejrozsáhlejší kapitolou teoretické části. Podrobně seznamuje čtenáře s výukovými strategiemi dramatické výchovy, s jejími možnostmi a paralelami v jazykovém vyučování. Problematika je vyložena od nejjednodušších forem výukových strategií až po ty nejsložitější. Tato část je také doplněna o vlastní pokus o usouvztažnění pojmů, metod a technik dramatické výchovy a didaktiky anglického jazyka. Cílem bylo nejen popsat výukové strategie DV, ale též nalézt jejich shody a neshody se stávajícími deklarovanými DV postupy ve VAJ. Část věnovaná hrám a využití dramatizace má v didaktické literatuře anglického jazyka větší zastoupení jak v českém, tak i zahraničním kontextu. Výukové postupy spojené s pantomimou, improvizací, rolou hrou, strukturovanou dramatickou hrou, učitelem v roli v aplikaci do AJ považujeme za v českém prostředí méně popsané, definované a praktikované. Teoretický výklad je doplněn o praktické ukázky technik, příkladů aplikace a možnosti uplatnění v souvislosti s konkrétními jazykovými jevy.

Čtvrtá kapitola představuje podmínky úspěšné aplikace DV do VAJ. Věnuje se problematice třídního managementu, doplňuje předchozí výklad o oblast otázek a instrukcí, které jsou klíčové pro obor DV i AJ. Jako podstatnou podmínku fungování výuky DV s AJ též považujeme použití vhodných organizačních forem práce, zejména skupinové práce na bázi pravidel efektivního kooperativního učení. Uvedením možností plánování hodiny a její výstavbou uzavíráme tuto teoretickou část.

II. Empirická část

Design výzkumu je smíšený, sběr dat byl proveden jak pro kvantitativní analýzu, tak pro analýzu kvalitativní. Protože nám data získaná na základě kvantitativního výzkumu dávají omezené možnosti vzhledu do zkoumané problematiky, rozhodli jsme se dotazníkové šetření provedené u učitelů ze základních škol a studentů učitelských oborů anglického jazyka vybraných pedagogických fakult rozšířit o výzkum formou experimentální výuky s využitím metod dramatické výuky u studentů oboru angličtiny na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové a tu doplnit metodami kvalitativního výzkumu. Prostřednictvím kvalitativního sběru dat jsme zamýšleli utvořit plastičtější obraz ukazující na názory a přesvědčení popř. budoucích učitelů, pokusit se hledat a objasňovat vztahy mezi zjištěnými daty z obou typů výzkumu. Výzkum se skládá ze dvou částí. Jsou součástí samostatných podkapitol s názvem Projekt A – dotazníkové šetření, Projekt B – experimentální výuka.

V rovině teoretické význam projektu spatřujeme v určení současné role DV ve VAJ dle stávajících vzdělávacích dokumentů, které vymezují a určují směřování výuky AJ na základní škole. K tomuto jsme dospěli:

- analýzou dokumentů (RVP ZV, SEER),
- analýzou vybrané odborné literatury z oblasti didaktiky anglického jazyka, z oblasti výuky dramatu ve výuce anglického jazyka i oblasti dramatické výchovy jako oboru,
- návrhem propojení výukových strategií DV s VAJ z hlediska jejich možnosti využití,
- zpřesněním a rozšířením terminologie DV v DAJ: tj v rovině teoretické popsat terminologii z oblasti DV a porovnat s terminologií užívanou v DAJ.

Mezi cíle stanovené v rovině výzkumné a metodologické patří:

1. prostřednictvím dotazníkového šetření
 - zjistit názory učitelů a studentů na DV v AJ, konkrétní cíle jsou specifikovány v podkapitole Projekt A.
2. prostřednictvím experimentální výuky (projekt B)
 - zjistit jak se změnil názory na DV ve VAJ u studentů před a po absolvování experimentální výuky,
 - zjistit míru motivace studentů k využívání DV ve své praxi po absolvování experimentální výuky,
 - ověřit si míru znalostí o DV ve VAJ po absolvování experimentální výuky na základě zpětné vazby (schopnost určit principy DV, poznat a popsat základní techniky DV v kontextu VAJ).
3. porovnat přínos metod použitých v oblasti sběru, analýzy a interpretace dat (dotazníkové šetření, technika nedokončených vět, pojmových map).

Cíle v rovině praxeologické mají:

- vytvořením přehledné terminologie, shrnutím odborné literatury z obou oborů, která je dostupná i běžnému učiteli z praxe či studentu anglického jazyka a uvedením vhodných postupů pro aplikace DV do AJ, usnadnit orientaci při vlastním hledání cest k použití DV ve výuce,
- poskytnout analýzu získaného materiálu z výzkumu pro potřeby oborových didaktiků na pedagogických fakultách pro možnosti aktualizace výuky DV v programech DAJ s ohledem na zjištění vycházející z výzkumného projektu,

- stanovit možnosti vývoje dalšího vzdělávání učitelů anglického jazyka z praxe v DV na základě zjištěných skutečností.

Základní výzkumné otázky tedy zní:

1. Jaké jsou názory učitelů a budoucích učitelů angličtiny na možnosti dramatické výchovy jako přístupu ve výuce anglického jazyka?
2. Jak se změnil názory subjektů experimentální výuky v oblasti využití dramatické výchovy jako přístupu ve výuce anglického jazyka na základě absolvování experimentální výuky?

První část kapitoly 5 je spojena s výzkumným šetřením A (kvantitativní výzkum). Cílem této části kvantitativního šetření bylo zjistit, jakým způsobem uvažují učitelé a studenti o možnostech využití dramatické výchovy ve výuce anglického jazyka, neboli zkoumat učitelovo přesvědčení (angl. teacher belief) v této oblasti (jako trend uvádí např. Janík a kol, 2009; rozsáhlejší výzkum v této oblasti viz Straková, Spilková, 2013). Počet respondentů činil 102 (učitelé anglického jazyka ZŠ v Královéhradeckém kraji a okolí). Jako výzkumný nástroj byl použit elektronický dotazník.

Ze shrnutí výsledků a jejich analýzy vyplývá, že učitelé nepovažují DV ve VAJ za standardní metodu ve výuce AJ, seznámili se s ní ve větší míře prostřednictvím dalšího vzdělávání, téměř 30% se s ní zatím nesešlo. Přes 60% učitelů zařazuje DV do VAJ málo nebo nikdy. Mezi aktivity, které učitelé používají, jsou z velké části zmíněny role play, přehrávání rozhovorů před třídou, pantomima a hry. (Při dotazu na jednu ze základních metod pantomimy – živé obrazy - pouze 7% učitelů uvedlo, že ji používají). Role play patří mezi nejčastější deklarované DV aktivity, ovšem rozbor výpovědí učitelů ve volné otázce týkající se role play neukázal na chápání, které by hlouběji odráželo její potenciál. Potenciál DV učitelé vidí primárně v rozvoji mluvních dovedností, výslovnosti, intonace a slovní zásoby. Konkrétní odpovědi, které ukázaly na některé problematické jevy z hlediska aplikace: časová náročnost, neznalost konkrétních technik DV, možnosti v oblasti řečových dovedností a jazykových prostředků (např. gramatika a dril / psaní krátkých textů...). Tyto naznačené oblasti byly předmětem experimentální výuky a součástí její zpětné vazby.

Druhá část výzkumného šetření (projekt B) je založena na návrhu detailního modelu výuky s následným ověřením formou experimentální výuky. Tato experimentální výuka byla podpořena zpětnou vazbou a sběrem dat prostřednictvím kvalitativních metod.

V rámci experimentální výuky jsme zvolili výuku ve 2 skupinách. Celkový počet tvořilo 29 studentů. Během tří devadesátiminutových bloků byli studenti seznámeni formou praktických cvičení s principy DV, základními metodami a technikami DV, základními možnostmi aplikace na jazykové vyučování v oblasti gramatiky. Experimentální výuka pro potřeby naší studie nebyla provedena formou experimentu s klasickým rozdělením na kontrolní a experimentální skupinu. Pro design, ve kterém jsme stejnou skupinu použili pro pre-test a post-test (v našem případě elektronický dotazník), byla jako nezávislá proměnná použita DV jako metoda ve výuce AJ. Dle Seliger a Shohamy (1989) se jedná o experimentální model one group pre-test+post-test: O1 X O2. Výzkumné nástroje doplnila detailní zpětná vazba s využitím projektivní techniky nedokončených vět a asociační technikou pojmových map (Janík 2005, 2009; Pelikán 1998, Švaříček, Šed'ová 2007).

Cílem experimentální výuky bylo ukázat, že hodiny s DV jsou více motivující, ale mohou být také přiměřeně efektivní vzhledem k výše zmiňované náročnosti časové i odborné přípravy. Deklarovaná časová náročnost je standardním jevem, který se vyskytuje u tzv. „inovačních metod“. V neposlední řadě jsme chtěli zejména budoucím učitelům ukázat na cesty, které mohou objevovat prostřednictvím tvořivého přístupu k výuce, nasměrovat je v jejich snažení přijmout přístupy DV do své učitelské výbavy.

V prezentovaném stručném shrnutí výzkumného šetření B (2. část kapitoly 5) lze konstatovat, že jako užitečné vyhodnotili studenti nabízené DV aktivity v pretestu jinak, než jak ze stejné nabídky určili učitelé (učitelé určovali ty, které používají). Užitečné jsou podle studentů v pretestu (řazeny podle preferencí): tvořivá práce s příběhem, role play, stejně jako uvolňovací a aktivizační hry, práce s hlasem a kreativní práce s obrázky. V posttestu se jejich preference změnily dramatickým nárůstem hodnot v živých obrazech (z 5 na 22 osob), dále významněji vzrostly hodnoty v dramatizaci vycházející z dialogu. Jako konkrétní aktivitu, která je nejvíce zaujala z hlediska svého přínosu do jazykové výuky, se týkala práce s živými obrazy, strukturováním příběhu, propojením s gramatikou, budování kontextu a dramatické situace.

Z hlediska rozvoje řečových dovedností studenti hodnotí DV jako přispívající nebo velmi přispívající u kategorie rozvoje interaktivních a komunikativních dovedností, výslovnosti a intonace, slovní zásobě. V kategorii nerozhodnutých se, rovněž jako u učitelů v pretestu, nacházely ostatní dovednosti, písemný projev získal hodnotu nejnižší. Hodnoty

v posttestu výše zmíněné kladné hodnoty potvrdily a přibyla k nim kategorie gramatiky. Významně vzrostla i hodnota spojená s písemným projevem

V rámci detailní zpětné vazby k experimentální výuce byl dotaz formulován tak, že studenti se měli vyjádřit k tomu, ve kterých oblastech AJ (rozvoj konkrétních jazykových prostředků a řečových dovedností) se jejich představa o možnostech uplatnění DV změnila. Studenti uvedli nejčastěji oblast gramatiky. Jako ilustrující důvod předkládáme například následující zdůvodnění: *„neuměla jsem si představit, co lze, myslela jsem si, že gramatika se dá vysvětlit a procvičovat pouze na různých cvičeních – osobně jsem jiný přístup nepoznala; to jsem nevěděla, jak by se v DV mohlo promítnout a ono to jde“*. Drilové aktivity (ve smysluplném kontextu situace) byly spojeny s následujícími výroky: *„Děti jsou aktivnější, ani neví, že se učí a stále opakují stejné věci dokola; „Žáci si to zapamatují tím, že konají“*. Gramatika formou DV je podle studentů efektivním způsobem výuky na základní škole. Mezi faktory způsobující změnu ve svých názorech, studenti uvedli motivaci, paměť (propojení se situací a kontextem), zapojení osobnosti žáka (prožitek, kritické myšlení). Dále to byl důležitý faktor aktivizace žáků, se kterým se na 2. stupni základní školy učitelé obecně potýkají (též zmínili předpoklad zapojení více žáků, šance pro slabší žáky). Důvody pro zaujetí DV a jejími možnostmi v aplikaci především na gramatiku připisují zejména tomu, že se gramatika se jeví stále alfou a omegou jazykového vyučování, jejíž dominanci studenti zažili dle vlastních slov jako žáci na nižších stupních vzdělávání.

Z hlediska rozboru významu role play posttest ukázal prohloubení pochopení této základní metody, naznačení všech rovin – od původně převažující simulace směrem k alteraci a charakterizaci. Vysvětlování pojmu role play naznačovalo reflexi probíhající vnitřní myšlenkové pochody, které se projevují při jednání v roli. V rovině znalostní a dovednostní lze konstatovat, že z hlediska ověření osvojení základů DV studenti byli schopni určit základní principy, na kterých DV staví. Na vybraných základních technikách, které využívá SDH, zpětná vazba prokázala, že studenti jsou schopni identifikovat a na příkladech uvést vybrané techniky DV.

Kapitola 6 zahrnuje diskusi a závěry. Důležitým momentem v diskusi byl primární cíl výzkumného šetření, tj. přesvědčení učitelů/studentů v oblasti možností DV v AJ. Volba gramatiky do obsahu experimentální výuky byla podle našeho názoru klíčová pro možnost tzv. „narušení“ původních názorů a přesvědčení. Gramatiku mnozí považují za páteř výuky na 2. stupni základní školy (seznamování se systémem časů, rozvíjení bazální slovní zásoby,

posun od jednotlivých slovních spojení směrem k systému, větám a jejich konstrukci). Je výhodou, že znalost technik DV umožňuje svobodu jejich použití dle výukového stylu jednotlivých učitelů, potřeb žáků ať již v oblasti prezentace, procvičení, upevnění i zopakování gramatiky, tak i ostatních jazykových prostředků v průběhu hodiny.

Cíle experimentální výuky byly splněny. Autorka této práce si je nicméně vědoma, že experimentální působení by bylo efektivnější v dlouhodobějším horizontu a výsledky těchto šetření nejsou zobecnitelné.

Závěrem

Mým cílem bylo ukázat na možnosti DV- tzv. proniknout do samé podstaty výuky anglického/ cizího jazyka a ukázat, že DV může být jedním z nástrojů uvnitř výuky jako jeden z plnohodnotných výukových přístupů, který má své vymezené použití a význam.

Výsledky výzkumného šetření implikují, že jako jeden ze způsobů, jenž má významnější efektivitu v přípravě učitelů a který je v dlouhodobém horizontu schopen změnit nejen uvažování, ale i praxi učitelů cizího jazyka, je začlenění oboru DV do AJ do učitelských programů na pedagogických i filozofických fakultách. Je to primární způsob, jak rozšířit širší povědomí o tom, co DV ve VAJ může přinášet. DV je ze své podstaty činnostní, celostní disciplína a proto praktickou výuku považujeme za prioritní. Je třeba, aby studenti měli možnost prakticky vyzkoušet různé výukové postupy, a ty posléze zařadit do svých vlastních výukových stylů a strategií. V teoretické části bylo konstatováno, že předměty tohoto typu již na vysokých školách existují.

Za přínosné do oboru didaktiky anglického jazyka považuji zhodnocení dostupné literatury jak v oblasti DAJ, tak i oboru DV. Za jednu z výzev pro didaktiku anglického jazyka považuji vytvoření české publikace, která propojí oba obory. Výzkum uskutečněný teoretické části této dizertační práce se pokusil vymezit podklady pro následující sumarizující metodologickou práci v oboru. Obsahem této zamýšlené publikace by byl terminologicky konzistentní a metodologicky propracovaný systematický výklad výukových strategií, které mohou být ve VAJ využity. Hry jako nejjednodušší forma a strukturovaná dramatická hra jako forma nejkomplexnější.

Učiteli angličtiny/ cizího jazyka je vlastní strukturování své práce. Učitel cizího jazyka je zvyklý si řídit výuku směrem k osvojování všech jazykových prostředků podle potřeby. Někdy je důraz na poslech s porozuměním doplněn čtením textu a odpověďmi na otázky,

jindy jsou priority mluvního charakteru. Právě ve strukturování dramatické práce v jazykovém vyučování vidíme potenciál k rozvoji mnohých jazykových dovedností.

Dramatická výchova má potenciál ve zvýšené míře působit nejen na rozvoj jazykových dovedností žáků, tedy napomáhá učení, ale umožňuje jim zkoumat nový prostor fiktivní reality, na kterém se sami podílejí, za niž mají spoluzodpovědnost. Příležitost k projevení se jako plné lidské bytosti, empatii, přirozené spolupráci bez vnějšího nátlaku se zcela běžně jako součást výuky nevyskytuje. Zmíněné závěrečné stanovisko podporují ještě zjištění v oblasti rozvoje klíčových kompetencí. V pretestu se všichni studenti vyjádřili k tomu, že DV v AJ rozvíjí kompetenci komunikativní, téměř všichni souhlasili s kompetencí sociální a personální v pretestu i posttestu. Hodnoty KK k učení a k řešení problémů byly v pretestu nízké a stejně tak tomu bylo u učitelů. Po experimentální výuce však významně stoupla preference v KK k řešení problémů a učení. Tento výsledek přičítáme pochopení DV ve výuce AJ jako prostoru pro učení (ne pouze hraní).

Věřím, že se podařilo vytvořit argumentovanou představu o názorech na DV u části populace učitelů a studentů a o možnostech jejího využití ve výuce anglického jazyka. Učitelé anglického jazyka sami deklarují relativně malé znalosti a omezené zkušenosti s DV ve výuce AJ, což prokázalo i výzkumné šetření. Výzkum potvrdil, že se názor studentů na možnosti aplikace DV do jazykového vyučování ve většině sledovaných oblastech změnil. Pozitivně chápu vyjádření většiny učitelů i studentů se vzdělávat v oblasti dramatické výchovy ve výuce anglického jazyka.

Pochopit DV a zařadit jej jako součást své výukové strategie do VAJ znamená pro mnohé učitele změnit svůj styl, změnit své myšlení. Dramatická výchova jako obor je výchovou v plném slova smyslu. I její aplikace do cizího jazyka by se neměla o tuto výchovnou dimenzi připravit. Nepřipravenost žáků pro výuku formou DV by neměla být překážkou v práci. Nabyté zkušenosti spojené se stylem výuky, budováním pracovní atmosféry, vzájemného respektu a oboustranného obohacujícího se vztahu žák-učitel ovšem jistě napomůžou kvalitě výuky. Je žádoucí, aby přesah, který DV dimenze může vyučování dodat, zasahoval i do ostatních sfér života žáků.

Vybraná použitá literatura:

ACKROYD, J. (ed.): *Research Methodologies for Drama Education*. Stoke-on-Trent: Trentham Books, 2006. ISBN 978-185856-3237.

BLÁHOVÁ, K. *Uvedení do systému školní dramatiky*. 1.vyd. Praha. IPOS ARTAMA, 1996. ISBN 80-7068-070-9.

BERTAND, Y. *Soudobé teorie ve vzdělávání*. Praha. Portál, 1998. ISBN 80-7178-216-5.

BYRNE, D. *Teaching Oral English*. 2nd ed. Harlow. Longman Group UK Ltd, 1986. ISBN 0-582-74620-5.

Di PIETRO, R. *Strategic interaction. Learning Languages through Scenarios*. 1st. ed. Cambridge, Cambridge University Press, 1987. ISBN 0-521-31197-7.

HARMER, J. *The Practice of English Language Teaching*. 7. vyd. Essex : Longman Group UK Limited, 1994. ISBN 0582091330

HEATHCOTE, D., BOLTON, G. *Drama for learning. Dorothy Heathcote's Mantle of the Expert Approach to Education*. 1st ed. Portsmouth: Heinemann, 1995. ISBN 0-435-08643X.

HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 1.vyd. Praha. Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0.

CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků. Úvod do vědního oboru*. 1. vyd. Praha. Academia, 2006. ISBN 80-200-1213-3

CHODĚRA, R., RIES, L., ZAJÍCOVÁ, P., MOTHEJZÍKOVÁ, J., HANZLÍKOVÁ, M. *Výuka cizích jazyků na prahu nového století*. 1.vyd. Ostrava. Ostravská univerzita, 2000. ISBN 80-7042-157-6.

JANÍK, T. *Znalost jako klíčová kategorie učitelského vzdělávání*. 1.vyd. Brno. Paido, 2005 ISBN 80-7315-080-8.

JANÍK, T., STUHLÍKOVÁ, I. *Oborové didaktiky na vzestupu: přehled aktuálních vývojových tendencí*. [online] In: *Scientia in educatione*. 2010. 1(1), s. 5–32 [cit. 2013/10/10] Dostupné z:[<http://www.scied.cz/Default.aspx?PorZobr=1&PolozkaID=122&ClanekID=333>].

JANÍK, T., JANÍKOVÁ, M., VLČKOVÁ, K. a kol. *Výzkum výuky: tematické oblasti, výzkumné přístupy a metody*. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-180-5.

KALHOUST, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-571-4.

KAO, S. M., O'NEIL, C. *Words into worlds. Learning a Second Language Through Process Drama*. 1st ed. London. Ablex Publishing Corporation, 1998. ISBN 1-56750-369-1.

KASÍKOVÁ, H. Možnosti kooperace v rámci dramatické výchovy. In: *Dramatická výchova a dítě v bludišti dnešního světa*. Praha. Sdružení pro tvořivou dramaturgiu ve spolupráci s katedrou výchovné dramaturgie DAMU a Centrem dětských aktivit v ARTAMĚ Praha, 2001. ISBN 80-901660-4-0.

KASÍKOVÁ, H. Drama a výzkum: Jak o metodologii dramatu přemýšlejí britští kolegové. *Tvořivá dramaturgie*. 2008a, roč. XIX, č.1, s.42-45. ISSN 1211-8001.

KOŤÁTKOVÁ, S. a kol. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. 1. Vyd. Praha: Karolinum. Nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-7184-756-9.

LADOUSSE, G.P. *Role play*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 1987. ISBN 0-19-437095-X.

LARSEN-FREEMAN, D. *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 1986. ISBN 9780194355742

LIGHTBOWN, P. M., SPADA, N. *How languages are learned*. Oxford. Oxford University Press, 1993. ISBN 0-19-4371697.

MACHKOVÁ, E. *Jak se učí dramatická výchova*. Praha. DAMU. 2004. ISBN 80-7331-021X

MAREŠ, J., GAVORA, P. *Anglicko-český pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-310-2.

MARUŠÁK, R. KRÁLOVÁ, O., RODRIGUEZOVÁ, V. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy. Využití metod a technik*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-4724.

MORGAN, N., SAXTON, J. *Vyučování dramatu. Hlava plná nápadů*. 1.vyd. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgiu, 2001. ISBN 80-90166-2-4.

MOTHEJZÍKOVÁ, J. *Methodology for TEFL Teachers*. Praha: SPN, 1988.

MOTHEJZÍKOVÁ, J. Výuka cizím jazykům na sklonku tisíciletí. In: *Cizí jazyky*, 1995, roč. 38, č. 5–6, s. 170–183. ISSN 12101811

NEELANDS, J. *Structuring Drama Work*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. ISBN 0-521-78729-7.

PHILLIPS, S. *Drama with Children*. Oxford: Oxford University Press, 1999. ISBN 0-19-437220-0.

PÍŠOVÁ, M. Didaktika cizích jazyků: otázky identity. In: *Pedagogická orientace*, 2011, roč.21, č. 2, s. 145–155.

PÍŠOVÁ, M., HANUŠOVÁ, S. Perspektivy výzkumu v didaktice cizích jazyků. [online] In T. Janík, P. Knecht, & S. Šebestová (Eds.), *Smíšený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita. 2011, [cit. 2013-11-10]. s. 398–404. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/capv2011/sbornikprispevku/pisovahanusova.pdf>

PRAWAT, R. S. Teachers' beliefs about Teaching and Learning: A Constructivist Perspective. In: *American Journal of Education*, [online] Vol. 100, No. 3 (May, 1992) s 354-395.[cit. 2013-12-09] Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/1085493>.

PORTER LADOUSSE, G. *Role Play*. Oxford: Oxford University Press, 1989. ISBN 0-19-437095-X.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha. VÚP, 2005. ISBN 80-87000-02-1.

SCRIVENER, J. *Learning Teaching*. 2nd ed. Oxford: Macmillan Education, 2005. 1-4050-1399-0.

SELIGER, H. W., SHOHAMY, E. *Second language research methods*. 5th impression Oxford: Oxford University Press, 2000. ISBN 978-0-19-437067-7.

SHUY, R. A Holistic View of Language. In *Research in the Teaching of English*. 1981, roč.15, č. 2. s 101 –111. ISSN 003-4527X.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0404-4.

STERN, S. Why drama works: A psycholinguistic perspective. In : Oller, Jr. J.W. & Richard Amato, P.A. (Eds.), *Methods that work*. Rowley: Newbury House Publishers Inc., 1980. ISBN 0-88377-330-9.

STRAKOVÁ, J. SPILKOVÁ, V., SIMONOVÁ, J. Názory učitelů základních škol na potřebu změn ve školním vzdělávání. In: *Orbis Scholae*. [online] 2013, 7 (1) [cit. 2014-02-02] s.79-100. ISSN 1802-4637. Dostupné z: http://www.orbisscholae.cz/archiv/2013/2013_1_05.pdf

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

UR, P. *A Course in Language Training*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. ISBN 0-521-44994-4.

VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. 1.vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1965-1.

WAY, B. *Rozvoj osobnosti dramatickou improvizací*. 1. vyd. Praha: ISV, 1996. ISBN 80-8566-16-1.

WESSELS, CH. *Drama*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 1987. ISBN 0-19-4370976.

WILLIAMS, M. AND BURDEN, R.L. *Psychology for Language Teachers. A Social constructivist approach*. Cambridge, Cambridge University Press, 1997. ISBN 0521 49528.

WILSON, K. *Drama and Improvisation*. 1st. ed. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-442580-3.

